

Jde o kvalitu naší vzdělanosti i o obecný přístup k ní

Bohumír Blížkovský

Na naši politickou scénu se vrátila *idea společnosti vzdělání a lidskosti proti sobectví*. Kéž by byla myšlena vážně a vydržela i po volbách. Sedm hubených let se blíží ke konci a fundovaná kvalitativní náprava našeho školství je v nedohlednu. MŠMT ČR dosud nedokázalo stanovit ani úplné závazné minimum základního a středního vzdělávání. K 50. výročí vysokoškolského vzdělávání učitelů navrhuje dokonce degradaci vzdělávání učitelů poskytujících obecné základy vzdělanosti na úroveň bakalářskou. Počet maturantů s všeobecným i odborným vzděláním stagnuje na předlistopadové půlce populace, oproti běžným 2/3–4/5 ve vyspělých zemích. V Japonsku a dalších předních zemích se toto číslo blíží dokonce 9/10. U nás zatím rekordně rostou jen náklady na vzdělání z kapes studentů, rodičů i z rozpočtů státních. Počet nestátních gymnázií a středních odborných škol (prodávají vzdělání za 1000–1500 Kč měsíčně na každého studenta a z rozpočtu všech daňových poplatníků dostávají navíc téměř tolik — 90 % — co školy státní) dosahuje v ČR podle expertů ČMOS, již závratné třetiny. I to je situace alarmující, která má v civilizovaném světě demokracií jen málo obdob. Rozsah nestátních primárních a sekundárních (základních a středních) škol nepřesahuje zpravidla 10 %. Není divu, že nespokojenost občanů, učitelů i dalších odborníků vzrůstá.

Neodpovědné šíření iracionálních, amorálních, bulvárních i brutálních tendencí v našich médiích přes protesty mnohých pokračuje. Poslední sjezd České pedagogické společnosti „konstatoval vážné *znepokojení nad přežívajícími i novými projevy podceňování a jednostranné komercializace vzdělání, rovněž jako nad nedostatečnou odborností i demokratičností probíhající transformace našeho školství*.“ V rozporu s akutní potřebou obnovy naší vzdělanosti na humanitně demokratických základech i oproti všem doporučením našich i zahraničních expertů nejsou u nás překonány *anachronické tendence omezovat vyšší vzdělání jen na menší část populace*. Spolu s podstatným zkvalitňováním veškerého vzdělávání třeba podporovat i jeho obecnou přístupnost všem, kteří mají pro ně předpoklady. Podíl maturantů s všeobecným i odborným vzděláním by měl být v nejkratší možné době zvýšen aspoň na 2/3 populace. Funkčně racionalizovat a rozšiřovat třeba i vysokoškolské vzdělávání. Uniformitu našeho školství překonáme jme účelnou diferenciací i kooperací, nikoliv segregací jeho jednotlivých stupňů a typů. Přednost by měla mít řešení ucelená a otevřená, odpovídající nejvyspělejšími zemím soudobého světa i osvědčeným tradicím našim, v duchu odkazu J. A. Komenského a T. G. Masaryka.

Pokusme se žádoucí obrat k opravdu humánní, demokratické i realistické vzdělávací politice lapidárně charakterizovat.

Moudrá správa a samospráva škol pozvedne hodnotu opravdového a pravdivého vzdělání, vrátí vzdělanosti, tvořivosti, podnikavosti a jakékoliv poctivé práci čelné místo v životě osobním a společenském. Usiluje o vzdělání hodnotné a hodnototvorné, o propojení tvůrčí teorie a praxe. Podporuje aktivitu, samostatnost, iniciativu, sebevzdělávání, plnou seberealizaci a tvořivost každého člověka. Odmítá neobornost, neuvážené nedemokratické rozhodování, bezpracné prospěchářství, amorální jednání, nezasloužené výsady, pověřčivost a zaostalost. Zbaví školy veškerého balastu, byrokratismu a formalismu.

Skoncuje především s ponižujícím i sebezničujícím podceňováním naší vzdělanosti, s nedůstojným prodáváním vzdělání ve státních školách i s nebyvalým přehlížením osvětové role demokratického státu. Obnoví naši vzdělanost, morálku a tvořivost v duchu humanitně demokratických a realistických tradic J. A. Komenského, T. G. Masaryka a celé naší i světové kultury. Podpoří proměnu našich škol v opravdové dílny lidskosti a podnikavosti.

Prosadí podstatné zkvalitňování veškeré výchovně vzdělávací činnosti, obecné dosahování garantovaných vzdělávacích výsledků i jejich nadstandardní rozvíjení podle individuálních zájmů a schopností, společenských potřeb a možností, v souladu s nejlepšími, osvědčenými zkušenostmi vyspělých zemí, na základě projektů i dohledu našich předních odborníků. Ve stupňujícím se celosvětové soutěži obstojí totiž jen ty státy, které zvládnou rozvoj tvůrčích lidských zdrojů. (Doporučení expertů Světové banky IBRD, 1992). Žádoucí vzdělávací politika je fundovaná, ucelená a otevřená. Je založena na osvědčených zkušenostech domácích i světových. Vychází např. ze zásad „Tolik svobody, kolik je možno — tolik řádku, kolik je nutno“ a „Učme se všichni ode všech, žijme zadobře se všemi — budme ale též sami sebou“.

Prosadí výraznou demokratizaci vzdělanosti a tím i kurs k vyšší kvalitě trvale udržitelného života všech, ke vzdělanější občanské společnosti a reálnější demokracii ČR. Podporuje obecné právo na vzdělání po celou dobu lidského života na celém území ČR. Prosazuje stejné vzdělávací šance pro každého, bez jakýchkoliv protekcí a majetkových či jiných výsad. Soudobý přechod od bezplatného k úplatnému vzdělání, degradaci vzdělání na „zboží“ i jednostrannou komercializaci školství odmítá. Nepřipustí zvýšení nákladů rodin na vzdělání, které by vedlo k plýtvání tvůrčím potenciálem dětí, mládeže i dospělých — tím nejcennějším, co máme. Žádné talenty nesmějí být zmařeny. Investice do školství, vědy a dobré kultury považuje za prvořadou povinnost demokratického státu vůči občanům, poněvadž jsou klíčem k prosperitě, k lepší budoucnosti nás všech. Vzdělání a tvořiví lidé jsou ne-

vyčerpateľným zdrojem hodnot každé rodiny, obce, národa, státu i světa. Prosazuje nejen dostatek prostředků pro tyto ušlechtilé cíle, ale i účelnější a úspornější hospodaření s nimi.

V souladu s Listinou základních práv a svobod Ústavy ČR trvá na bezplatném základním a úplném středním všeobecném nebo odborném vzdělání pro všechny, kteří mají k němu předpoklady. Odmítá i plošné zavádění školného na vysokých školách.

V moderní pluralitní demokracii přestává monopol školy na vzdělávání, ustupuje i monopol státu na školy. Státní školství zůstává však ve vyspělých zemích rozhodujícím garantem obecné i odborné vzdělanosti. *Veřejné školství v pluralitní demokracii nesmí být kolbištěm stranických, církevních, privátních či jiných partikulárních zájmů; musí být důsledně nadstranické, nadkonfesionální, orientované na hodnoty, které lidi nerozdělují, ale spojují.* Zejména ve všeobecně vzdělávacích školách musí být všechny úzce oborové a dílčí zájmy podřízeny hodnotám obecně lidským.

Ani moudrá správa a samospráva není vševědoucí, neomylná, všechny problémy řeší proto odborně a demokraticky. Má osvědčenou humanitně demokratickou orientaci, realistický program, dobrou vůli i pevnou víru ve schopnosti občanů, že si poradí i v obtížných situacích. Výchovu a vzdělávání pokládá za záležitosti svrchované osobní, rodinné i veřejné a odborné. Nepodceňuje rozvíjení pedagogických výzkumů, věd ani další infrastrukturu nezbytnou pro dobré školy. Usiluje o *permanentní zdokonalování všech výchovně vzdělávacích předpokladů, procesů i výsledků.* Odmítá pohrdání poctivou prací všech, tedy i studentů, učitelů, vědců, umělců a kulturních pracovníků. V našich učitelích i v ostatních představitelích vědy a kultury je skryt obrovský nevyužitý tvůrčí potenciál, který potřebuje jen lepší pracovní podmínky a kompetentnější vedení. Zve proto k tvůrčí spolupráci všechny, kteří chtějí ochránit naši vzdělanost, vědu i kulturu před jejich nemocemi, před samoučelným scientismem, iracionalismem, prospěchářskou krátkozrakostí, byrokratickou tupostí i před soudobou záplavou povrchního diletantství a dalších pahodnot.

K tradici a perspektivám české školy

Antonín Dostál

V současné době lze pozorovat na vysokých školách i v Akademii zjevné i skryté tendence podceňování pedagogiky a pedagogických pracovníků. Provádí se sice přestavba našeho školství v souladu s potřebami demokratic-